

pro plný rozvoj morálních a tvůrčích sil člověka. Na výsledcích sociologických výzkumů pak autor dokazuje, že tyto vývojové tendence plně odpovídají životním plánům a cílům sovětské mládeže, která do nich zahrnuje především získání všeobecného a profesionálního vzdělání. Pro současnou etapu vývoje naší socialistické společnosti jsou důležité i další závěry, které ukazují objektivní změny, ke kterým dochází v oblasti školství ve vztahu k formám aktivního zapojení mládeže do procesu budování socialismu.

Autor správně ukazuje, že tento proces neprobíhá bezrozporně. Všeobecně se prodlužuje doba potřebná na získání kvalifikace, okruh dostupných informací se neustále rozšiřuje prostřednictvím masových sdělovacích prostředků, z psychologického pohledu dosahuje mládež vyššího stupně zrlosti než generace předchozí. Ovšem těmto skutečnostem neodpovídá vždy úroveň výchovné vzdělávacího procesu, a proto se před vědeckovýzkumnou základnou otevírá další důležitá oblast, zaměřená na sledování sociální orientace mládeže a na prognostiku sociálních důsledků vědeckotechnické revoluce ve vztahu k mládeži.

Závěrečná stať *Marxisticko-leninská výchova a formování socialistického ideálu u studentské mládeže* úzce souvisí s hodnotovou orientací mládeže a především mládeže studentské. Ta je zde ukázána jako sociální skupina, která je těsně spojena s dělnickou třídou a není oddělena od socialistické společnosti ani svým sociálním původem, ani svou sociální činností. Aktuální jsou zejména ty závěry, ve kterých autor vymezuje místo studentské mládeže v třídní sociální struktuře socialistické společnosti a vytýčuje úkol zkvalitňovat u studentů vědomí sociální sounáležitosti prostřednictvím jejich aktivní účasti v politickém, ekonomickém a ideologickém boji dělnické třídy. Proto také výchovně vzdělávací proces interpretuje jako nedílnou součást procesu vzájemného sblížení tříd a vrstev socialistické společnosti, jako prostředek k překonávání rozdílu mezi fyzickou a duševní prací v procesu rozvoje nového typu společenské dělby práce. Proto je rovněž zdůrazňován třídní přístup ve výchově k vědeckému světovému názoru jako ideové osnovy spojení mládeže s vedoucí silou socialistické společnosti — dělnickou třídou. Na této bázi je též rozvíjena teoretická úvaha o formování socialistického ideálu u studentské mládeže. Formování socialistických ideálů je těsně spjata se sférou potřeb, zájmů a hodnotových orientací v dialektické jednotě emocionálního a racionálního, s výraznou úlohou pozitivních příkladů a s formováním odpovědnosti vůči iniciativnímu plnění společenských požadavků. Tento proces je neoddelitelně spojen s formováním marxisticko-leninského světového názoru prostřednictvím tvůrčího získávání teoretických znalostí, aktivní politické a společenské prospěšné činnosti studentů.

V současné době, kdy zkvalitňujeme proces

komunistické výchovy studentů, představuje tato stať komplex významných podnětů ke zvyšování úrovně a účinnosti výchovné práce škol.

Charakter současné epochy a společenské procesy třídně rozděleného světa nás každodenně přesvědčují o stále stoupající intenzitě sociálně-politických protestů mládeže kapitalistických zemí v protikladu k stále se prohlubujícímu svazku mezi generacemi společností socialistických. Autoři recenzovaného sborníku si postavili úkol analyzovat tyto neobyčejně složité vývojové procesy. Zvládl je s vysokou teoretickou i metodologickou erudovaností a vytvořili tak dílo, které není určeno pouze úzce ohraničenému okruhu odborníků, ale naopak je bohatým zdrojem inspiračních podnětů pro všechny, kteří se podílejí na komunistické výchově naší mladé generace.

Jaroslav Erneker

Sovietska mládež z hlediska sociologie

Bratislava, Smena 1971, 176 s.

V roce 1971 vyšla ve slovenském nakladatelství Smena publikace, která významným způsobem reviduje dosavadní představy o rozvoji sociologické práce při řešení problémů mládeže. Jestliže v šedesátých letech byla teoretická a výzkumná činnost československé sociologie zaměřená na otázky mládeže inspirována především produkcí západní, nemarxistická sociologie, kniha nazvaná *Sovietska mládež z hlediska sociologie* nabízí zaslíbenou a v řadě případů objevnou informaci o rozvoji vědeckovýzkumné práce v oblasti sociologie mládeže v SSSR.

Zpracování problémů objevujících se v jednotlivých kapitolách je na vysoké teoretické a metodologické úrovni. Příspěvky sovětských autorů jsou začleněny do těchto kapitol:

1. Mládež ako sociálna kategória
2. Mládež vstupuje do života
3. Pracujúca mládež
4. Problémy socializácie mládeže.

V prvé kapitole jsou řešeny otázky postavení mládeže v socialistické společnosti (E. M. Ťaželnikov: *Lenin a mládež*). I. S. Kon ve svých příspěvcích (*Věk a sociální roly, Generácia a vekové skupiny*) upozorňuje na obtíže, s kterými se sociolog setkává, chce-li vymezit mládež pouze jako věkovou kategorii, a které jsou podle autora způsobeny mimo jiné neurčitostí věkových hranic. Autor dále objasňuje smysl sociologického pojmu generace, vysoce podnětně rozebírá problém konfliktu generací a poukazuje na kvalitativní rozdíl mezi tímto jevem v socialismu a v kapitalismu. V kapitalismu je tento jev odrazem jiných, hlubších sociálních rozporů. Závěrem kapitoly jsou uvedeny zajímavé výsledky z výzkumu *Spoved generácie*, který byl realizován mezi sovětskou mládeží v roce 1961. Institutem pro výzkum veřejného mínění Komsomolské pravdy. Sovětská mladá lidé zde v odpovědi na dvanáct otázek prezentovali

vlastní představy o své generaci. Nejvýznamnějším zjištěním byl vysoký stupeň jednodušnosti v názorech mládeže na sebe samu a její mimořádně optimistický přístup k životu bez ohledu na sociální postavení, pohlaví, vzdělání a bydliště respondentů.

V druhé kapitole jsou uvedeny výsledky několika empirických výzkumů mládeže. V rámci prvního výzkumu byly zjišťovány její životní plány (V. T. Lisovskij: *Životné plány mládeže*). Na základě analýzy výsledků uvedeného výzkumu mohl autor formulovat závěr, že životní plány mládeže jsou závislé na jejich sociálních podmínkách a že volba konkrétní životní orientace je do značné míry určena jak reálným sociálním postavením mládeže, tak i sociálním původem mladých chlapců a děvčat, kteří vstupují do života. Následující dva výzkumy jsou věnovány problematice volby povolání (V. N. Šubkin: *Volba povolania*; M. Ch. Titma: *Hodnoty, ktoré vplyvajú na voľbu povolania*). Na Šubkinově přístupu k dané problematice je cenná hlavně konfrontace osobních plánů mladých lidí s jejich skutečnou realizací v závislosti na jejich sociálním postavení. M. Ch. Titma ukazuje ve svém příspěvku potřebu výzkumů zjišťujících hodnoty související s volbou povolání, neboť socialistická společnost nabízí mladým lidem široké možnosti výběru budoucí životní orientace a je proto nutné poznat zcela konkrétní regulativní principy společenského a individuálního vědomí a vyvodit tak adekvátní závěry pro oblast sociální politiky. Příspěvky v této kapitole dokazují, jak sovětsí sociologové, uplatňující důsledně marxisticko-leninskou koncepci mládeže, citlivě reagují na skutečné celospolečenské i specifické potřeby a zájmy mládeže. Interpretace výsledků výzkumů tak zpětně slouží zájmům společnosti v praktickém výchovném působení na mládež při formování jejího třídního vědomí.

Třetí kapitola je věnována problematice pracující mládeže. Autoři zde podávají informaci o některých výsledcích sociologického šetření mladých dělníků. Je zde především výzkum zaměřený na duševní rozvoj osobnosti mladého dělníka, provedený v leningradských průmyslových podnicích (A. S. Šajev: *Práca a problémy duševného rozvoja osobnosti robotníka*). Detailní a přesný způsob analýzy umožnil výzkumníkům vytyčovat nejdůležitější faktory urychlující duševní rozvoj osobnosti. Následující příspěvek obsahuje rozbor motivačních faktorů směřujících ke zvyšování úrovně všeobecného vzdělání pracující mládeže (A. A. Kisselov: *K problému motivov zvyšovania úrovne všeobecného vzdelania mladých robotníkov*). Cenným přínosem pro tuto oblast sociologických výzkumů je, že se zde výzkumníci neomezili pouze na zjišťování jednotlivých komponent motivační struktury, ale zaměřili se také na analýzu podmínek, které jsou vytvářeny pro mladé lidi studující na večerních školách. Vysoce pozitivně působí v uvedených třech příspěv-

cích zřejmě orientace sovětských sociologů mládeže na praktickou použitelnost výsledků výzkumů v sociální praxi.

Poslední kapitola je zaměřena na problém socializace mládeže a je rozčleněna do tří příspěvků. První je věnován otázkám volného času (A. C. Charčev — M. N. Putilev: *Volný čas mládeže a jeho problémy*) a jsou zde shrnuty poznatky z výzkumu mládeže leningradských okresů. Autoři zde konstatují, že sféra volného času a jeho racionální zorganizování je jedním z nejdůležitějších aspektů při formování mladého jedince. Další příspěvek I. S. Kona analyzuje sociální stránku procesu pohlavního dospívání (*Pohlavné dospievanie ako sociálny problém*).

Konfrontuje některé buržoazní koncepce s marxistickým pohledem na tyto otázky, autor upozorňuje, že řešení problémů v této oblasti zůstává v rovině pouhého popisu a obsahuje mnoho nejasností. Poslední příspěvek je věnován otázkám prevence delikvence (V. V. Orechov — L. I. Spiridonov: *Mladost a otázky prevencie delikvencie*). Autoři, vycházející z marxistické teze o determinovanosti lidského chování, analyzují podmínky, které pomáhají odstranit nebo potlačit vznikající formy deviantního chování. Zároveň zdůrazňují, že boj proti kriminalitě mladých může být úspěšný pouze tehdy, bude-li součástí celostátních plánů rozvoje socialistické společnosti.

Závěrečná stať knihy (L. Macháček: *Sociológia mládeže v ZSSR*) informuje přehlednou formou o základních problémových okruzích, které jsou v centru pozornosti sovětské sociologie mládeže.

Tato kniha, která je dosud nejucelenějším pohledem na práci sovětských sociologů mládeže, obsahuje cenné informace nejen pro sociology, ale i pro pracovníky zabývající se výchovnými problémy mládeže v jejich konkrétní podobě. Kvalita všech příspěvků je zřejmým důkazem úspěchů sovětské sociologie v rovině teoretickopoznávací i praktickoaplikační. Závěrem lze konstatovat, že tato kniha, která představuje první pokus podat souhrnnou informaci o sovětské sociologii mládeže, je významným pomocníkem pro rozvoj československé sociologie mládeže nejen pro svůj kritický marxistický přístup k buržoazním koncepcím sociologie mládeže, ale i jako názorná ukázka, jak sovětsí vědci výzkumní pracovníci řeší problémy v těsné návaznosti na problémy sociální praxe.

Zdena Čermáková

Rekrutacja młodzieży na studia wyższe (Přístup mládeže na vysoké školy)

Warszawa, PWN 1973, 357 s.

Ve dnech 21.—22. října 1971 se v Šwidry Małe u Varšavy konala vědecká konference na téma *Přístup mládeže k vysokoškolskému vzdělání a procesy selekce*. Organizátorem konference byl Międzyuczelniany Zakład Badań nad